

žarišč podpira domnevo, da je bolezen razširil človek. Avtorji študije domnevajo, da je bila bolezen vnesena na okrasnih javorih (predvsem rdečem javoru) ali na uvoženem lesu s skorjo in nato se je patogen razširil po Sloveniji. Sicer pa naj omenimo, da so tega patogena odkrili v vzhodni Avstriji na petih gorskih javorih, več kot 250 km oddaljeno od slovenskih žarišč bolezni [5]. Omenjena študija opozarja predvsem na to, da francoski gozdovi niso varni pred tem patogenom. O vseh oblikah rakavih ran na javorih je treba poročati in jih analizirati. Posebno pozornost je potrebno posvetiti izboru javorovih sadik za pogozdovanje, t. j. tako gozdnim kot okrasnim sadikam. Sadike, kjer so prisotne vidne nekroze skorje, morajo biti preventivno uničene.

[1] Gordon T. R. 2006: *Phytopathology* 96, 657-659

[2] Jurec D.; Ogris N.; Slippers B.; Stenlid J. 2006: *Plant Pathology* 55, 577

[3] Ogris N.; Jurec D.; Jurec M. 2006: *Bulletin OEPP* 36, 475-485

[4] OEPP 2005: *Service d'information* 11, 6-7

[5] OEPP 2007: *Service d'information* 3, 6«

Poleg francoske informacije o javorovem raku naj dodamo še naš pogled. Pri nas je *Eutypella parasitica* v Pravilniku o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o varstvu gozdov (Uradni list RS 56/2006 z dne 30. 5. 2006) uvrščena v Prilogo PVG-VII/3 z naslovom Spremljanje stanja biotskih dejavnikov po fitogeografskih območjih. Javna gozdarska služba mora zato aktivno iskati in poročati o vseh odkritjih javorovega raka. Širjenje javorovega raka pri nas in v Evropi verjetno ne moremo več zaustaviti, imamo pa slovenski gozdarji moralno obvezo, da upočasnimo njegovo širjenje in zmanjšamo število okužb (ker je bila bolezen najverjetneje vnesena k nam). To storimo tako, da vsako okuženo drevo podremo. Del debla z rakom in še vsaj 0,5 m od raka navzgor in navzdol odžagamo in ta del debla sežgemo takoj. Če to ni mogoče, potem odžagani del debla položimo na tla tako, da je rakavi del s trosi glive obrnjen proti tlu. S tem onemogočimo raznašanje trosov glive, ki se na raku oblikujejo še več let po poseku drevesa. Sprejeti bi morali predpis, ki bi takšne ukrepe odredil za vse lastnike gozdov. Bolezen moramo jemati resno, kljub njeni redkosti pri nas in s tem njeni majhni škodljivosti. Očitno so različne vrste javorov zelo različno občutljive na bolezen in morda bo v novih okoljih pri nas in drugje v Evropi našla ustrežnejše razmere za razvoj kot v naravnem arealu, kjer je okuženih povprečno 3-5 % javorov (v posameznih sestojih pa tudi do 40 %). EPPO je uvrstil javorov rak na alarmno listo (Alert list) škodljivih organizmov in s tem države članice opozoril na nevarnost širjenja patogena, ki morda predstavlja nevarnost zanje (več o bolezni na spletu http://www.eppo.org/QUARANTINE/Alert_List/fungi/ETPLA.htm).

dr. Dušan JURČ

Obisk zveze “Pro Silva Europa” v Srbiji

Jurij DIACI¹ Martin BOBINAC²

Organizacija in poslanstvo zveze Pro Silva Europa

Pro Silva Europa je evropska gozdarska zveza, ki se zavzema za sonaravno gospodarjenje z gozdovi (<http://www.prosilvaeurope.org/>). Ustanovljena je v Sloveniji leta 1989 v Robanovem kotu. V zvezo je vključenih štiriindvajset držav članic, med njimi tudi Slovenija. Vodilno vlogo pri snovanju zveze so imeli profesorji in praktiki gojenja gozdov alpskih držav. Med idejnimi vodji zamisli je bil prof. dr. dr. hc Dušan Mlinšek, na strani Slovenije pa sta posebej zavzeto sodelovala še Maks Sušek in Hubert Dolinšek. Zelo dejavni so bili tudi številni praktiki, saj je Slovenija skoraj vsako leto gostila ekskurzije v sklopu Pro Silva izmenjav. Zveza je poleg vsakoletnih srečanj upravnega odbora, ki ga sestavljajo predstavniki regionalnih društev, organizirala več odmevnih kongresov. Teh so se udeležili tudi mnogi gozdarji iz Slovenije.

Zveza Pro Silva Europa pospešuje načela večnamenskega gospodarjenja z gozdovi, ki temeljijo na ohranjanju in varovanju gozdnih ekosistemov ter hkrati zagotavljajo njihovo trajnostno in dobičkonosno rabo. Ena najpomembnejših oblik takšnega pristopa je uporaba naravnih procesov za doseganje ciljev pri ohranjanju ekosistemov, varovanju gozdnega podnebja in tal, proizvodnji lesa in pospeševanju drugih splošnokoristnih funkcij. Zveza svoje poslanstvo »ohraniti gozdove in izboljšati njihovo večnamensko delovanje za sedanje in bodoče rodove« uresničuje s širokim naborom dejavnosti, na primer z izmenjavo informacij med regionalnimi organizacijami in članstvom; organizacijo srečanj, delavnic in ekskurzij; vzpostavljanjem mreže gozdov dobrih praks; s povezovanjem prakse, pedagoških in raziskovalnih organizacij.

Na letnem sestanku zveze na Hrvaškem leta 2003 so za predsednika izbrali našega dobro poznane

¹ J. D., red. prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1001 Ljubljana, Slovenija, el.-pošta: jurij.diaci@bf.uni-lj.si

² M. B., doc. dr., Univerzitet v Beogradu, Šumarski fakultet, Odsek za šumarstvo, Kneza Višeslava 1, 11030 Beograd, Srbija, el.-pošta: mbobinac@eunet.yu

Slika 1: Pragozdni rezervat doba, belega gabra in poljskega jesena Vratična v Sremu (Morović) spada med najstarejše ohranjene sestoje nižinskih poplavnih gozdov v JV Evropi

kolega profesorja dr.dr. hc Jeana-Phillipea Schütza iz Švice, vodilno osebnost na področju gospodarjenja z raznomernimi in prebiralnimi gozdovi v Evropi. Pod njegovim vodstvom se dejavnost zveze vse bolj povezuje z znanstvenoraziskovalnim delom, poudarjeno je sodelovanje z vodilnimi nevladnimi naravovarstvenimi organizacijami (podpisan sporazum o sodelovanju z IUCN), načela sonaravnega gojenja gozdov pa se razvijajo in prilagajajo tudi za borealne in mediteranske gozdove. V zadnjem času se je zveza pomembno razširila v državah jugovzhodne Evrope, na primer v Romuniji, Bolgariji, Albaniji. V tem delu Evrope je veliko ohranjenih gozdov in zanimivih načinov gospodarjenja, vendar so zaradi hitrega razvoja in posnemanja napak razvitih zahodnih držav ogroženi.

Obisk upravnega odbora zveze Pro Silva Europa v Srbiji

Poleg dejavnosti na ravni Evrope so temelj delovanja zveze regionalne organizacije po posameznih državah. V zvezo Pro Silva Europa so vključena tudi velika, uveljavljena in dobro organizirana društva kot na primer nemški ANW (Arbeitsgemeinschaft Naturgemässe Waldwirtschaft) ali britanski CCF (Continuus Cover Forestry). Večina regionalnih društev ima odlične spletne strani, kjer so zanimiva poročila o njihovi dejavnosti (npr. CCF: <http://www.ccf.org.uk>). Dejavnost regionalna društva so za uveljavljanje sonaravnega gospodarjenja še pomembnejša kot sodelovanje v zvezi, a hkrati tudi težji oreh. Na povabilo člana zveze iz Srbije doc. Martina Bobinca je upravni odbor zveze Pro Silva Europa v oktobru 2007 obiskal Srbijo. Namen obiska je bil poglobitev sodelovanja s Srbijo, vklju-

Slika 2: Tradicionalno zastorno gospodarjenje v dobravah na območju Srema. Izjemno gost pomladek doba zagotovi z intenzivnim gospodarjenjem: upoštevanjem semenskih let, kolektivno zaščito pred objedanjem, pripravo tal in sestoja, zaščito žira pred plenilci in fitosanitarnimi ukrepi. V zadnjem času so zamenjali klasične kemikalije z biorazgradljivimi, da bi pridobili FSC certifikat.

čevanje širšega kroga gozdarskih strokovnjakov ter spoznavanje posebnosti gozdov in gospodarjenja z njimi. Pokroviteljstvo obiska so prevzeli javno podjetje (JP) Srbijašume, direktor Ješa Erčić, dipl. inž., JP Vojvodinašume, direktorica Marta Takač, dipl. inž., ter diplomatsko predstavništvo FAO v Srbiji, mag. Franc Ferlin.

Prvi del obiska je potekal na območju JP Vojvodinašume v gozdovih gozdnega gospodarstva Sremska Mitrovica, kjer je bil poudarek na gospodarjenju z nižinskimi poplavnimi gozdovi, predvsem logi mehkih listavcev, dobravami in jesenovji. Delegacija je na območju gozdnih uprav Morović, Višnjicevo in Kupinovo spoznala zgradbo in razvoj pragozdnih rezervatov in načine zavarovanja nižinskih gozdov in krajine (slika 1). Gostitelji so prikazali tudi postopke uspešne naravne obnove dobrav, ki poteka zelo intenzivno na način zastornega gospodarjenja (slika 2). V zadnjem času spreminjajo zasnovane nege v odraščajočih dobravah. Na podlagi izkušenj iz trajnih raziskovalnih ploskev vpeljujejo zgodnejša in močnejša redčenja.

V sklopu obiska na gozdni upravi Kupinovo so kolegi iz Vojvodine predstavili veliko zavarovano območje poplavnih gozdnih, močvirnih in vodnih ekosistemov »Obedska bara« v skupni površini 2.000 ha, ki spada med najpomembnejše objekte ramsarske konvencije v JV Evropi. Poleg gospodarjenja z dobravami si je delegacija ogledala tudi intenzivno vzgojo klonskih plantaž topola in nego jesenovih gozdov. V nižinskih gozdnih ekosistemih Evrope je prehod na sonaravne vrste gojenja gozdov še

Slika 3: »Odprta« krajina na območju Zlatibora, kjer so priljubljena turistična naselja. Pašniki in travniki se zaradi opuščanja paše zaraščajo z rdečim borom.

posebej zahteven. Med glavne težave spada slabo poznavanje naravnih razvojnih procesov, kajti poplavni gozdni ekosistemi so v srednji in zahodni Evropi praktično povsem izkrceni. Gozdni rezervati v Vojvodini so zato izjemnega pomena za proučevanje naravnih obnovitvenih ciklov nižinskih poplavnih gozdov. Vzrok za prevladovanje klasičnega gospodarjenja z nižinskimi gozdovi v Srbiji pa je tudi potreba po gospodarskem razvoju in sorazmerno nizka cena dela. Na zaključnem sestanku so kolegi iz Vojvodine izrazili zanimanje za aktivnejše sodelovanje s Pro Silvo, tako pri razvoju sonaravnih gozdnogojitvenih zvrsti, kot na področju proučevanja naravnih gozdov.

Tretji dan obiska si je delegacija Pro Silve ogledala gozdove v ožji Srbiji na širšem območju Zlatibora, s katerimi gospodari JP Srbijašume, gozdno gospodarstvo Užice. Področje Zlatibora se ponaša s čudovito pokrajino in izjemnimi razgledi. V vsakem letnem času se prelivajo drugačne barve, vedno pa najdemo značilno zlato rumeno barvo skorje borovcev. Danes se precej planinskih pašnikov zarašča z rdečim borom, nekaj pa so ga, na bolj eroziji izpostavljenih območjih tudi posadili (slika 3). Veliko je tradicionalno enomerno negovanih odrasčajočih sestojev, vendar ohranjajo in pospešujejo tudi zelo raznomerne, skoraj prebiralne zgradbe borovij. Velik poudarek je na naravni obnovi. Za delegacijo Pro Silve pa je bila še večja zanimivost spoznavanje prebiralnih gozdov smreke, jelke in bukve v gospodarski enoti Murtenica (slika 4). Urejeno negovalno prebiralno gojenje gozdov na temelju kontrolne metode ima

v tem predelu bogato tradicijo. Gospodarijo sicer z nekoliko nižjimi zalogami, kot smo jih vajeni iz Slovenije in Švice, vendar je vse navzoče navdušilo bujno naravno pomlajevanje in splošna vitalnost jelke - graditeljice sestojev. Podobno gospodarijo z gozdovi tudi v bližnjem narodnem parku Tara, kjer si na ta način zagotavljajo tudi praktično edini prihodek. Gospodarjenje z gozdovi v narodnem parku Tara je povsem skladno z načeli Pro Silve, pionirsko delo prof. Dragomira Milojkovića na kontrolni metodi pa zasluži širše priznanje. Verjetno je sonaravno gospodarjenje v narodnem parku Tara (vključuje tudi posamezne rezervate), vsestransko boljša odločitev od popolnega zavarovanja dela gozdov in industrijskega gospodarjenja z gozdovi v neposredni okolici - režima upravljanja, ki ga pogosto srečamo v zahodni in severni Evropi.

Zadnji dan je delegacija Pro Silve obiskala diplomatsko predstavništvo FAO v Srbiji, kjer se je srečala s predstavniki ključnih ustanov s področja gozdov in

Slika 4: Skupinsko prebiralni gozdovi smreke, jelke in bukve v gospodarski enoti Murtenica na Zlatiboru

gozdarstva v Srbiji ter se seznanila s potekom FAO projekta »Razvoj gozdarskega sektorja v Srbiji«. Na zaključnem sestanku so predstavniki Pro Silve podali visoko oceno trajnostnem gospodarjenju z gozdovi v Srbiji ter se zahvalili za izjemno gostoljubnost in ponujene možnosti za sodelovanje na strokovnem in znanstvenem področju. Vtis vseh udeležencev obiska je, da so opisane aktivnosti vzpostavile pristen in neposreden stik zveze Pro Silva Europa in gozdarske stroke v Srbiji ter na ta način pomembno prispevale k širši izmenjavi idej in izkušenj za sonaravno gospodarjenje z gozdovi. Splošen zaključek je, da ima Srbija kot dežela s prevladujočimi naravnimi gozdovi velike možnosti za sonaravno gojenje gozdov in dolgoročno izboljševanje vseh vidikov ravnanja z gozdovi.